

დროა გონს მოვიღეთ!

ღვინისა და არყეული სასმელების წინააღმდეგ.

ნიკოლოზ ბარნაბიშვილის-მიერ.

„ჩვენ უნდა ვშობოთ ჩვენი მყობადი,
ჩვენ უნდა მივცეთ მომავალი ხალხს!..“
ი. ჭავჭავაძე.

„ყოველი წუთი თავისუფალი დროს
ადამიანმა სწავლას უნდა მოახმაროს!..“
კონფუცი.

თფილისი

ისტამბა ექვთიმე ივ. ხელაძისა.

1896

Дозволено цензурою, Тифлисъ 2 декабря 1895 года.

დროა გონს მოჟიდეთ!*)

ღვინისა და არყეულის ხმარება სასმელად, როგორც ამას ქვემოთ დაინახავთ, პროფესორი ფორელის სიტყვიდამ, ლუპავს ჩვენ ჯან-მრთელობას, ლუპავს ჩვენ გონებით ნიჭებს, ლუპავს ჩვენი ოჯახის კეთილ-დღეობას და, რაც უფრო სამძიმოა, ლუპავს სულის კაცისას და მის ჩამომავლობას. ამოდენა ვნება მოაქვს ღვინოს ადამიანისათვის და ჩვენ-კი გულ-გრილად შეეცქერიტ მას და არავითარ ზომას არ ელონობთ მის წინააღმდეგ.

პირიქით, რაც დრო მიდის, უფრო და უფრო ვრცელდება, როგორც ხმარება ღვინისა და სხვა არყეულისა, ისე მათი წარმოება. ვითარცა მოარული დადის იგი სოფლიდამ სოფლად ჩვენს ქვეყანაში და უჯდება ყველას ძვალსა და რბილში: სმენ ყველანი—დედა-კაცებიც, ქალებიც, ბავშვებიც, ქაბუკნიც და ვაჟ-კაცებზე ხომ რალა ესთქვათ,—სტუმრობა, ნადიმობა,

*) შინაარსი ამ წიგნისა შეეხება ჩვენი ცხოვრების ერთ უმთავრეს დარგს—„ღვინისა და არყეული სასმელების კეთება-ხმარებას სასმელად“, „ღვინისა და არყეული სასმელების კეთება-ხმარების სრულიად მოსპობას“. საგანი, როგორც მკითხველი დაინახავს, სახუმარო არ არის და ჩვენი ხალხისათვის დიდად საყურადღებო. ესთხოვ ჩვენ ქველ-მომქმედ წრეებს და პირებს გაავრცელონ ეს წიგნი ახალგაზდებში და ხალხში.

ქორწილი, ქელები და სხვ. ისე როგორ ჩაივლის, რომ ერთი ლაზათიანად არ გამოთვრნენ, არ შეზარხოშდნენ!..

ლარიბსაც და მდიდარსაც, ქალსაც და კაცსაც, დიდსაც და პატარასაც, ერთი სიტყვით ყველას, წარმოუდგენიათ, რომ მხიარულობა ღვინის სმით უნდა იყოსო; წარმოუდგენიათ, რომ ქელებებში, ქორწილში, ნათლობაში, შეხვედრაში და სხვ., უკეთესი საშუალება მწუხარების და სიზარულის გამოხატვისა არის დათრობა, ღვინით გატყურობა, გაპირუტყვება...

მაგრამ ყველაზედ გასაკვირველი აქ ის არის, რომ ყველანი ვიღუპებით და არ-კი ვიცით რათა და რისთვისა? რომ ვკითხვით ჩვენს თავს—რათა ესეამთ, გარწმუნებთ პასუხს ვერ ვიტყვით. რომ ესთქვათ, რომ ეს სასმელები გემრიელია, ვერ ვიტყვით, რადგანაც, აბა რა ისეთი განსაკუთრებული გემო აქვს ღვინოსა და არაყსა, რომ ადამიანები ხშირად თავსაც-კი იხრჩობენ შიგა!—რომ ესთქვათ, რომ ღვინო და არყეული მარგებელია ჩვენი ჯან-მრთელობისათვის, აგრეთვე ვერ ვიტყვით, რადგანაც ექიმებმა და მეცნიერებმა დიდი ხანია დაამტკიცეს, რომ არც ღვინოში, არც ლოუდში და არც სხვა არყეულში არავითარი ყუათი ¹⁾ არ მოიპოვება და შხამი-კი ბლომად არის მათში დარეული, რომელიც, თქმა არ უნდა, მავნებელია ყველასათვის.—რომ ესთქვათ, რომ ღვინო გვატებს ღონეს, აგრეთვე ვერ ვიტყვით, რადგანაც ყველგან და ყველასაგან შენიშნულია, რომ მსმელი მუშები მარად გაცილებით უფრო ნაკლებს საქმეს აკეთებენ, ვიდრე არა მსმელები; გამოდის, რომ მსმელებს ნაკლები ღონე ჰქონიათ, რომ ღვინო არ-კი ჰმატებს ღონეს, არამედ ართმევს. ასსა და ათასს კაცზე შეგვიძლიან დავრწმუნდეთ, რომ ისინი, ვინც სასმელად მხოლოდ წყალს ხმა-

¹⁾ ყუათი—ძალა, ღონე.

რობენ, უფრო ღონიერნი და საღნი არიან, ვიდრე მსმელნი ღვინისა.

ამბობენ აგრეთვე, რომ ღვინო ათბობს კაცსაო, მაგრამ არც ეს არის მართალი: ყველამ ვიცით, რომ ნასევამი კაცი ზურდება მხოლოდ ცოტა ხნობით, ბევრს ხანს-კი უფრო სცივა, ვიდრე უსმელს. — რომ ესთქვათ, რომ ქელებში, ნათლობაში, ქორწილში, გაყრაში, სყიდვა-გასყიდვაში და სხვა ამ გეარ შემთხვევებში ღვინო დაელიოთ, უფრო გავსჯით იმ საქმეს, რომლისათვისაც შეეკრებილვართ, არც ეს არის მართალი რადგანაც, რომ ამისთანა დროს საქმე კარგად გასაჯო, სრული სიფხიზლეა საჭირო და არა ღვინით გატყეომა. — რომ ესთქვათ, რომ იმისთვის მაინც მავნებელი იქნება ღვინის სმაზე ხელის აღება, ვინც უკვე დაჩეულობა მის ხმარებას, არც ეს არის მართალი, რადგანაც კარგად ვხედავთ ყველანი, რომ მსმელი ხშირად ვარდება სატუსაღოში, სადაც მას ღვინოს სრულებით არ აძლევენ და ამით იგი ხოლო უკეთესდება, ღონიერდება. — რომ ესთქვათ, რომ ღვინოს ხმარება გემატებს სიმზიარულეს, არც ეს არის მართალი, რადგანაც ღვინო, როგორც მალე აღხენს კაცს, ისე მალეც აგდებს მწუხარება-მოწყენილობაში. შედით რომელ სამიკიტნოშიც¹⁾ გნებათ და ყველა აქ თქმულს ნათლად დაინახათ. — რომ ესთქვათ, რომ ღვინის სმა მავნებელი არ არის, არც ეს არის მართალი, რადგანაც მისი მავნებლობა სულისა და ჯანისათვის ყველას კარგად აქვს გამოცდილი.

მაშ ეგრე: ღვინოს არც გემო აქვს განსაკუთრებული და არც ყუათი; ის არც გვათბობს, არც ღონეს გემატებს, არც საქმეში გეშეველის და სულისა და ჯანისათვის-კი დიდად მავნებელია. რომ ჰკითხოთ, რათა ჰსევამთ და რათ იღრჩიებით ღვინოში, გიპასუხებენ: „ყველანი სმენ და ეპატიჟებიან ერთმანერთს; რო-

¹⁾ სამიკიტნო — სასმელების ღუქანი.

გორ შეიძლება, თუ მეც არ დავლიე და არ მოვიწვიეო“.—აი ეს გახლავთ მსმელების გამართლება და საბუთი! ამათ წარმოდგენილი აქვთ, რომ ირგვლივ ყველანი სმენ და ეპატიჟებიან ერთმანერთს, მაგრამ ეს ხომ ტყუილია: ქურდი მუდამ ქურდებთან ავან-ჩავანობს და მას ყველა ქურდად მიაჩნია; აბა თავი დაანებოს ქურდობას და პატიოსან ხალხში გაერიოს: ნახავს, რომ ყველა ქურდი არა ყოფილა. ღვინის სმა და სიმთვრალეც ასეა: ყველანი არა სმენ და არც ჰპატიჟობენ ერთმანერთს. ყველანი რომ მსმელები ყოფილიყვნენ, აქამოდე ხომ ჩვენი ნასახიკ აღარ იქნებოდა ქვეყნად, ისე ამოეწყდებოდა ყველანი, მაგრამ მაღლობა ღმერთს: მისი მოწყალება გეტარავს და გეპატრონობს მარად და ყველგან! რამდენი ათასი და ათი ათასი სულია იმდენად შეგნებული, რომ ერთ ჭიქა ღვინოსაც არ ჩაუშვებს პირში! ამათი წყალობით არის ქვეყანა ცოცხალი და კიდევაც იქნება მარად!..

თუ ღვინის მსმელთ ხელი-ხელს გადაუბამთ და მხოლოდ იმას ცდილობენ, რომ მთელი ქვეყანა ღვინის სმას შეაჩვიონ და მით დაღუპონ, ჩვენ რაღას ვაკეთებთ? დროა გონიერმა ხალხმაც შევიგნოთ, რომ ჩვენთვისაც საჭიროა ხელი-ხელთ ჩაჭიდვა და მედგარი ბრძოლა სიხვის წინააღმდეგ, რომ ბოროტებამ ყველანი არა გექლიოს და საუკუნოდ არ დაგელუპოს!.. დროა გონს მოვიდეთ!..

ს ა ტ ე ჯ ა

ღვინისა და არყეულის ხმარებაზე,

წარმოთქმული სტუდენტების¹⁾ წინაშე (აიურახის²⁾ უნივერსიტე-
ტის³⁾ პროფესორის დოკტორი⁴⁾ ფარეღისაგან.

მოწყალენო ხელმწიფენო!

ღვინისა და არყეულის ხმარება სასმელად არის ერთი უძველესთაგანი ჩვეულება ხალხისა. მაგრამ სიძველით ჩვენ მას ვერ გავამართლებთ, როგორათაც ვერ გავამართლებთ ძველებურ ტანჯვა-წვალების წესებს, კაცთ-მჭამელობას, მონობას და სხვა ამ გვარებს. გარდა ამისა, უწინ მათრობელა სასმელები ძლიერ ძვირი იყო და ხოლო ბედნიერს ღლებში ხმარობდნენ; მაშინ არც ღვინის დაყენება იცოდნენ ხეირიანად, არც არყის გამოხ-
და და არც ამათი შენახვა; ეს იყო მიზეზი, რომ უწინ საზოგადოდ მცირედ იყო ღვინის სმა გავრცელებული და თუ სვამდნენ, სვამდნენ უფრო შეძლებულნი და ხალხის უმეტესი ნაწილი-კი მოშორებული იყო ამ სენს. წყალი, აი უწინდელი ადამიანის უმთავრესი და ერთად-ერთი სასმელი!

სულ სხვაა ახლა: ილმატებულმა ხელოვნებამ ღვინისა და არყეულის მომზადებაში შესამჩნევად გააფრცვლა მათი ხმარება ხალხის ყველა ნაწილში და წოდებაში. სასმელების ღუქნები მრავლდება სოკოსავეთ; აქ იფლანგება ნაშრომ-ნაღვაწი ღელ-

¹⁾ ს ტ უ დ ე ნ ტ ი — მოწაფეა უმაღლესი სასწავლებლისა.

²⁾ ც ი უ რ ი ხ ი — ქალაქია შვეიცარიაში.

³⁾ უ ნ ი ვ ე რ ს ი ტ ე ტ ი — უმაღლესი სასწავლებელია.

⁴⁾ დოკტორი ეწოდება აქიშ და აგრეთვე უმაღლესი ხარისხის მეცნიერს.

მამებისა და თვითონ შვილებისაც; ღუქნებში დროს გატარებით იფუშება და იბლლება ოჯახური ცხოვრება; მსმელნი ამით არ კმაყოფილდებიან და ცდილობენ სახლშიაც იქონიონ ღვინო და არაყი, რითაც პატარაობითვე ეძენთ ამ სენსა ჩვენ შვილებს და შვილი-შვილებს. საზოგადოთ-კი ისე დაეწინაურდით ჩვენ ამ მხრით, რომ ღვინო და არაყი ხალხს პურსავით უსაჭიროეს საგნად მიაჩნია, ასე რომ, როცა ღვინო არ მოვა ხოლმე ყველანი ღრტვიან და მთელ უბედურებად სთვლიან მის მოუსაველობას.

არ შემიძლიან არ გიაშბოთ აქ ერთი შესანიშნავი ამბავი. ამას წინად ქალაქ ბრემენში იყო ბუნების-მეტყველთა კრება. კრების მერე ყველანი სადილზე მიგვიწვიეს და წარმოიდგინეთ ჩემი განცვიფრება: სუფრაზე შეუძლებელი გახდა წყლის შოვნა! 800 ადამიანისათვის გაშლილ-დამზადებულ სუფრაზე ერთი ბოთლი წყალიც-კი არ დაედგათ, ასე რომ, როცა მოსამსახურემ ერთი საათის შემდეგ ღვინიანი ბოთლით ძლივს წყალი მომიტანა, მე მოხარული გავხდი. დიახ, ჩვენ ეცხოვრობთ ზნეობით ძალ-დატანების დროში!

არ შემიძლიან დავმალო და არ გიაშბოთ აქვე კიდევ ერთი ამ გვარი ამბავი. საქმე გახლდათ შემდეგში:

ამ ერთი თვის წინად, ქალაქ ბერლინში, როგორც თვითონაც უწყით, იყო ერთა-შორისი, დიახ მრავალ-რიცხვოვანი, აქიმთა კრება. მარტო ერთ სადილზე, რომელიც ბერლინმა გაუმართა ამ ექიმებს, დაილია:

5308	ბოთლი	შამპანური;
4721	„	ბორდოული;
3805	„	რეინული;
1500	„	მოზელური; ¹⁾

¹⁾ ყველა ეს—ღვინოებია ფრანგული და ნემეცური.

2685 „ ლუდი;

300 დაღვეა არაყი.

ღროს გატარებაში მონაწილეობას იღებდა 4000 კაცი. ან-გარიშით კაცზე მოდის 4 ბოთლი ღვინო, 2 ჩარექამდე ლუდი და $\frac{1}{10}$ დაღვეა არაყისა. ბოროტი ენები ბევრს სამასხარო ამბებს ლაპარაკობენ, რომელიც მომხდარა ამ ნადიმზე, როგორც თვით სადარბაზო ოთახში, ისე კიბეებზე და ქუჩებში. მაგრამ მე არ შევეცხები ამ ამბებს, რადგანაც თვითონაც კარგად უწყით, თუ რაც იქნებოდა ეს სამასხარო ამბები...

„რასა ბრძანებთო“, — მეტყვით თქვენ: — „ღვინო ამხიარულებს კაცსა მწუხარე წამებში; გრძნობათა აღმძრავი სასმელები უმატებენ კაცს ხალისს და მხნეობას, იწვევენ ადამიანობას და ერთობას. რა უხამსი და ულაზათონი იქნებოდნენ ჩვენი უქმე დღეები და შეკრებილებანი უღვინოთ და უარაყოთ! მავნებელია ხოლო სიჭარბე და ნარეობა სასმელებში; ზომიერად ხმარება-კი სრულებითაც არ არის მავნებელი; თითქმის რომ მარგებელია კიდევ: გვიმატებს ძალას, გვაფხიზლებს, გვახურებს, გვამხნევებს, გეშველის მუშაობაში... ღვინო და არაყეული უკეთესი საშუალებაა გამდიდრებისა, ხოლო, გარდა ამისა, ყუათიანიც არის“, — მეტყვით თქვენ.

რამდენიც აქ სიტყვაა, იმდენივე ტყუილი, სიცრუე, თავის მოტყუება და გაუგებრობაა!

ყველა ღვინო და არაყეული, რაც უნდა წყალ-გარეული იყოს, ისეთივე შხამია, როგორათაც თრიაქი, ბანგი, მორფი¹⁾ და სხვ., ხოლო, რადგანაც ღვინოში და არაყეულში ბლომად ურევია წყალი, ამიტომ ჩვენც უფრო მეტის დაღვეა შეგვიძლიან მათი, — აი გარჩევა მარტო რაში მდგომარეობს.

მე ვეცდებო, ღვინისა და არაყეულის ხმარების შესახებ, სი-

¹⁾ წამლებია დამაძინებელი.

სწორით დავსვა საკითხები და საბუთებით ანუსხული პასუხიც მოგახსენოთ.

I. სასარგებლოა თუ არა კაცის ჯან-მრთელობისათვის რომელიმე ღვინისა და არეულთაგანის ზომიერი ხმარება, როგორც საშუალებანი შექცევისა და ყუათისა?

ამ კითხვაზე მე ვიძლევი გარდაწვეტილს პასუხს: არა. და აი მე ასე რად ვფიქრობ:

1) ის პირნი, რომელნიც არა სმენ არავითარ მათრობელა სასმელებს, ჰგრძნობენ თავის თავს მარად ძრიელ კარგად, რასაც ერთხმად თვითონვე აღიარებენ და ყოველ-გვარი მძიმე საქმის შესრულებაც უფრო უკეთ შეუძლიანთ, ვიდრე მაშინ, როცა ისინი ზომიერად სვამდნენ ლუდსა და ღვინოსა.

2) დამტკიცებულია გამოცდილებით, დოკტორი პარკესისაგან, რომ, როდესაც ზოგიერთ სალდათებს ცოტაოდენი არაჟი დააღვინეს და ზოგიერთებს-კი სულ არა და მუშაობაზე დააყენეს, აღმოჩნდა, რომ უსმელნი ყოველთვის უფრო კარგად და მეტს მუშაობდნენ, ვიდრე არაჟ-დაღვულნი.

3) ზომიერად ღვინის დაღვეც-კი მოქმედობს გონებაზე, ნამეტნავად ბავშვებისაზე, როგორც დამაძინებელი და სიანჩხლის აღმძვრელი საშუალება. პროფესორი დემმე, რომელიც თვით მომხრე არ არის სრული სიფხიზლისა, მოგვითხრობს შემდეგ საინტერესო ამბავს:

სკოლის რამდენიმე ჯან-სალ მოწაფეებს, ესე 10—15 წლოვანებს, რამდენიმე თვის განმავლობაში, ზაფხულში და ზამთარში, პირველად არ ეძლეოდათ არავითარი ღვინო და არყეული; ხოლო შემდეგში დაუწყეს მათ მეტად ზომიერად ღვინის ძლევა, მუდამ დღე სადილსა და ვახშამზე: პატარებს ეძლეოდათ წყალნარევი ღვინო, ნასამედი ჭიქისა, ხოლო მოზრდილებს—ნახე-

ვარ-ნახევარი ჭიქა და მარტო ამ გარემოებამ აი რა შედეგი გამოიწვია: როდესაც ღვინო ეძლეოდათ, ბავშვები უფრო მძინარეები, ნაკლებ ყურადღებისანი და უფრო მოდუნებულნი და ბრაზ-მორეულნი ხდებოდნენ, ვიდრე მაშინ, როცა უღვინოდ ატარებდნენ დროს. ერთს მათგანს-კი ისეთი ასპიტობა დაეტყუა, შედარებით იმასთან, როცა იმას ღვინოს სრულებით არ აძლევდნენ, რომ იძულებულნი გახდნენ შეეწყვიტათ ამ გამოცდის გაგრძელება.

4) ვინც სრულებით არა სვამს ღვინოსა და არყეულსა, ისინი გაცილებით უფრო დიდ-ხანს სცოცხლობენ, ვიდრე ისინი, რომელნიც ზომიერად ანუ გარდამეტებით სმენ ამ სასმელებსა და მთელ თავიანთ სიცოცხლეშიაც უფრო იშვიათად და ცოტა ხნობით ხდებიან ავად, ვიდრე ზომიერად მსმელნი. ეს კარგათა აქეთ შეგნებული ინგლისის „სიცოცხლის დამზღვეველ საზოგადოებათა“, რომელნიც უსმელებისგან უფრო მეტსა რჩებიან, ვიდრე მსმელებისგან და ამიტომ 10—20% უფრო ნაკლებს ახდევინებენ ამათ, ვიდრე მსმელებს.

5) დაჟინებითი ძახილი, რომ ღვინო და არყეული საჭირონი არიან ადამიანთა ურთი-ერთობისათვის¹⁾, — უსაფუძვლო აზრია. ამის წინააღმდეგ ფაქტს კარგად გვიჩვენებენ სრულიად არა მსმელნი ღვინისა, რომელთაც ისევე შეუძლიანთ ღვინი და კეთილი განწყობა საზოგადოებაში, როგორათაც ზომიერად მსმელთ.

პირიქით, ის გონებითი ნაწარმოებნი, რომელნიც იწერებიან შემდეგ ღვინით თუ არყეულით შეხურვებისა, ძრიელ საეჭვო ღირსებისანი დგებიან: ბერს ამ გვარ თხზულებას თვით დამწერნი, შემდეგ გამოფხიზლებისა, უარსა ჰყოფენ დანანებით.

¹⁾ ეს რომ ასე იყოს, ქართველებზე მეტად ვინღა იქნებოდა ურთი-ერთობის მიმდევარი!

თუნდაც რომ დაეთანხმდეთ, რომ პოეზიის ზოგიერთი შესანიშნავი ნაწარმოები დაიწერა ღვინისა და არყეულის შეხურების გავლენის ქვეშ, ეს იმას მაინც არ ამტკიცებს, რომ თუ იგივე დამწერნი უფრო ფხიზელნი ან სრულებით თავ-დაჰკერილნი ყოფილიყვნენ, უკეთესს ვერ დასწერდნენ; მე-კი დარწმუნებული ვარ, რომ ისინი არა-მსმელნი ყოფილიყვნენ, უფრო მეტს და უკეთესსაც დასწერდნენ.

და თუნდაც რომ მოიპოვებოდეს ასეთი თხზულებანი, მათ არ შეუძლიანთ უზღონ კაცობრიობას ის აუარებელი ვნება, რომელიც თან დასდევს ღვინისა და არყეულის ხმარებას. მე გადაჭრით ვამტკიცებ: ერთ მშვენიერ დღეს, რომ მთელი ქვეყნის ზურგზე ღვინო და არყეული გაქრეს და დუქნების მაგიერ ყველგან ჩაიხანები დაწესდეს, ამით ჩვენ სანატრელ ურთიერთობას სრულებითაც არაფერი ევნება, პირიქით, იგი მიაღწევს უზომოდ დიდ-ბუნებოვნებას და სულიერს სიმაღლეს...

6) ის აზრი, რომ ვითომც ღვინო და არყეული ყუათს აძლევდნენ ადამიანს, კარგ გუნებაზედ მოჰყავდეს კაცი, ახურებდეს, ათბობდეს, აფგიზლებდეს და სხვ., დამყარებულია თვით მსმელის გრძნობათა მოტყუებაზე, პირადულ კმაყოფილებაზე და მგრძნობელობის სიჩლუნგზე, რომელიც გამოწვეულია ღვინისა და არყეულის შხამის ზედ-გავლენით.

7) სწორედ რომ სასაცილოა, როდესაც ამტკიცებენ, რომ ლუდი ყუათიანი სასმელიაო, მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ეს მისი სიყუდათე მხოლოდ მოჩვენებითია და, თუ რამდენათმე შესამჩნევია ეს მისი სიყუდათე, ეს მარტო მაშინ ხდება, როდესაც ჩანთქმულია ზღვისორდენა ლუდი და როდესაც იგი უსათუოდ მაინებელიც ხდება.

8) სმისაგან თავ-დაჰკერილებს კიდევ იმას ეუბნებიან, რომ კაცისათვის, ეხლანდელი სწავლა-განათლების და გონებით მძიმე მუშაობის-გამო, საჭიროა გრძნობათა აღმძრავი საშუალება-

ნი. გვითითებენ კიდევ ველურ ხალხებზე, რომ ისინიც ხმარობენ მატრობელა სასმელებსაო და თანაც იმას გაიძახიან, რომ სმაში თავ-დაჰკერილნი მორფინისტები¹⁾ ხდებიანო და ან თავის-თავს მეტის-მეტი ჩაისა და ყავის სმით ღუპავენო...

მაგრამ, აქ შესანიშნავი ის არის, რომ უსმელობის მოწინააღმდეგეთ არც-კი ეძნელებათ რომონ ასეთი ტყუილი საბუთები უსმელობის და სიფხიზლის წინააღმდეგ!.. ჯერ ერთი, ტყუილია, ვითომც კაცი საჭიროებდეს საჯაფაო საქმეში, გონებითია იგი, თუ სხეულითი (ფიზიკური), გრძნობათა აღმძრავ სასმელებს. ამას გვიმტკიცებენ ის მრავლისაგან-მრავალნი თავ-დაჰკერილნი, რომლებსაც მთელ თავის სიცოცხლეში გემოთაც არ უნახავთ ერთი ჭიქა სავსე ღვინისა და მშვენიერად-კი ეწევიან საშინაო, თუ საქვეყნო საქმეების უღელს. დამტკიცებულია აგრეთვე, რომ თვით ველურს ცხოვრებაშიაც უმჯობესია თავ-დაჰკერით ცხოვრება, მაგრამ ისე არაფერია ტყუილი, ვითომც ღვინის უზმარებლობას მოსდევდეს ჩაისა თუ სხვა რისამე განწესებულზე მეტის ხმარება. პირიქით, მუდმივი საფხიზლე მეტად გონიერ და თავ-დაჰკერილ არსებად ხდის ადამიანს ყოველს შემთხვევაში. უსმელობა-კი არა, და ის-კი მართალია, რომ ლოთობა და საზოგადოდ ღვინის ხმარება ხელი-ხელს გადაბმულია თუთუნის წვეასთან.

უფრო ამაზე უკეთესს გეტყვით: მე მყევანდა მრავალი ავად-მყოფი—მორფინისტი და დაერწმუნდი, რომ მორჩენის შემდეგ ეს სენი ხელ-მეორედ ხოლო ღვინისა და არყეულის ხმარებაზე და განსაკუთრებით ლოთობაზე უბრუნდებოდათ. ამიტომ, მორ-

¹⁾ მორფინისტი—მორფის ხმარებას მიჩვეული. მორფი ტკივილების დამყენებელი წამალია, მაგრამ მხოლოდ მცირე ხნობით აყენებს ტკივილს; ამიტომ ერთხელ მისი მიმღები, რაც დრო მიდის, უფრო და უფრო ეჩვევა მის ხმარებას, სანამ სიკვდილი ბოლოს არ მოუღებს ავად-მყოფს.

ფინისტს თუ მართლა ჰსურს მოარჩენა, უწინარეს ყოვლისა ღვინოსა და არყეულს უნდა დაანებოს თავი. სცადეთ და ღარწმუნდებით. რაც შეეძლება ისეთ, სრულიად უვნებელ სასმელებს, როგორიც არიან—ჩაი, ყავა, შუშუნა წყლები და სხვ., როგორც სხვა ყველაფერი, ესენიც მარად ჩვეულებრივად უნდა ვიხმაროთ. ნამდვილ ბუნებით სასმელად-კი კაცისათვის, როგორათაც ყველა პირუტყვებისა და მცენარეებისათვის, მარად იყო და კიდევაც ღარჩება—წყაღი.

იმ ქვეყნებში, სადაც წყალი მეტის-მეტად ცუდი თვისებისაა, მისი განკარგება მუდამ ერთი წამოღულებით და შემდეგ გაცივებით შეიძლება; ხოლო, თუ ერთ კოვზ ჩაის ჩაჰყრიტ ანუ ამღვენსავე შაქრის თუ ხილის წვენს მიუმატებთ, გემრიელ სასმელადაც აქცევთ მას. განსაკუთრებით მვენებელია ღვინოსა და არყეულის ხმარება ცხელს ქვეყნებში; ამას ერთხმად აღიარებენ ყველა მეცნიერი და გაათლებულნი მკვლევარნი. ტყუილად-კი არ აღუკრძალა მაჰმადმა, ცხელი ქვეყნის, არაბეთის, შვილმა, თვის მიმდევართ ღვინოს ხმარება!.. სიტყვა-სიტყვით ამასვე ამბობენ სერიოზული მკვლევარნი დედა-მიწის თავ-ბოლო (ПОЛЯРНЫХЪ) ქვეყნებისა და ცივ მაღალ ადგილებში ღვინოსა და არყეულის ხმარებაზე...

II. მკენებელია თუ არა განზაკეპული (წყაღ-დარქული) მათრობელა სასმელების ზომიერად ხმარება?

ამ საკითხზედაც ვიძლევი ისეთსავე გადაჭრილ პასუხს: დიახ, მვენებელია!

მე მჯერა, რომ თუ მაგარი ხასიათის კაცი ძრიელ ზომიერად იხმარებენ განზავებულ სასმელებს, ამით ისინი არ დაზიანდებიან, ან სრულებითაც არა ევნებათ-რა მათ. მაგრამ, ბატონებო! სრული თავ-დაჰყრილობის მაგიერ ზომიერების მქადაგე-

ბლების დიდი სიმტყუენე იმაშია, რომ მათ სჯერათ, ეთომც და ლეინის ზომიერად ხმარებით შეიძლებოდა მის ბოროტად ხმარებისაგან კაცობრიობის შეკავება. ყოველივე, რაც-კი ჩვენ ხელთ არის, ყოველი გამოცდილება, ბევრგვარ ქვეყნებსა და მრავალ წლების განმავლობაში შეძენილი დაკვირვებანი, უტყუერად გვიმტკიცებენ ამ შეხედულობის სრულს უძლურებას და ამისი დაცვა შეუძლიანთ მხოლოდ მაღალი აზრების ბრმა მიმდევრებს და ცული ჩვეულებების მონებს.

სმისგან სრულ თავ-დაპერილებს გვეძახიან „შეუძლებელის მიმდევრებს“ (უტოპისტებს), მაგრამ შეუძლებელის მიმდევარი ჩვენ-კი არა ვართ, არამედ მოძღვარი და მიმდევარი ზომიერებისა. აღარას ვამბობ ლეინისა და არყეულის ხმარების იმ ორ-ჰოფ მომხრეებზე, რომელნიც მოქმედებენ პოლიტიკური, ფინანსიური და სხვათა მოსაზრებათა ანუ მოუფიქრებლობისა-გამო. ესენი არიან უსაშინელესნი მტერნი ყოველ საზოგადო სარგებლობისა და სამწუხაროდ—უმრავლესნი რიცხვით!.. ძმებსა და მეგობრებს-კი, რომელნიც თანამოზიარენი არიან ჩვენი, მაგრამ ჯერ აღრეულად მიაჩნიათ ამისი საქვეყნოდ აღიარება, ვეტყვით ასე: ჭეშმარიტება ააჰსოდას ადრე არ მოდის! მათრობელა სასმელების ზომიერად ხმარება აი რად არის დიდად მანებელი:

1) ლეინო და საზოგადოდ არყეული გამოიწვევს წყურვილს, მიჩვევისა-გამო ხდება ყოველ-დღიურ აუცილებელ მოთხოვნილებად, გამოიწვევს უფრო და უფრო მეტს სმას ლეინისას, დაბალ ხალხს მიეზიდება ხორციელი განცხრომისაკენ, ძრიელის ღონით მიათრევს მათ თავის სულ-მხუთავ ბადისკენ და თუ ვერ ეღირსა თვით მათ დახრჩობას, მათ შთამომავლობას ხომ მაინც შთანთქავს...

2) სასმელების ღუქნები და ლეინის სმა ჰბადავენ ლეინისა და არყეულის საწარმოებლად თან-და-თან მაღიდ თანხას; ეს თანხა ხდება ძალად, რომელიც ირგვლივ ჰბოჭავს თვით სა-

ხელმწიფოსაც-კი და იქამდის ახშობს მას, რომ იგი ველარ ჰხელდეს, თუ რაში მდგომარეობს ხალხის ნამდვილი კეთილ-დღეობა და მთერალობას ხდის თავის შემოსავლის განსაღიდებელ წყაროდ. რომელი სახელმწიფოც ჯერ არ ჩასტიდებია ამ გვარ შემოსავლის სახაზინო წყაროს, აღვილად შეუძლიან მისი გზის აქცევა, მაგრამ, თუ ერთხელაც არის, გაება ამ გვარ წამტყუებელ შემოსავლის ბადეში, შემდეგში ძნელი-ლაა მისგან დახწევა. გაესინჯოთ ისიც, თუ რას ეძახიან ერთ-მიერის კაჭრობას (МОНОПОЛІЯ). რომ უზრუნველი ჰყოს ხალხი კერძო მოწალმართეთაგან, რომ მიაწოდოს ხალხს ხოლო საღი, შემრგო (?) და დაწმენდილი ორხადი (здоровый и очищенный спирт), რომ შეამციროს ღვინისა და არყეულის ხმარება... და, დასასრულ, რომ იქონიოს მეტი შემოსავალი, სახელმწიფო, იმის მაგიერ, რომ ღვინისა და არყეულის გასყიდვა სრულებით აღკძალოს, პირობით ეკერის ღვინისა და არყის მექარხნეებს და მეღუქნეებს. ან კიდევ, როგორც სვედეთში და ნორვეგიაში, ერთ-მიერის ეაჭრობა ეძლევა ხოლო ზოგიერთ პატიე-მოპოვებულ საზოგადოებებს (привилегированным обществам), რომელნიც იძყოფებიან მთავრობისა და სასტიკი კანონების მხედველობის ქვეშ.

პირველი პასუხი თქმულის წინააღმდეგ ის არის, რომ შემრგო ორხადი (спиртъ) სრულებითაც არ არსებობს ქვეყანაზე. ანუ: როგორ შეიძლება ერთ და იმავე დროს მოეშალოთ კიდევ ღვინისა და არყეულის სმა და შემოსავალიც ვიქონიოთ მისგან?!

ნორვეგიის სასმელების ეაჭრობის წესმა გამოიღო ღიაღი და ბრწყინვალე ნაყოფი; ეს იმისთვის, რომ მოხსენებული პატიე-მოპოვებული საზოგადოებანი იღწვიან წრფელის სურვილით—შეამცირონ არყეულის სასმელების ხმარება. მათი შემოსავალი არ აღემატება 5% და ბევრი იმისთანა საზოგადოებაც

არის, რომელიც სრულიად არაფერს იგებს. ბევრი ლაპარაკი საჭირო არ არის, რომ ამ გვარი ერთ-მიერის ეაჭრობა, როგორც დასაწყისი საშუალება, ყოველს ექვს გარეშე ღირსია ქებისა...

სულ სხვანაირად არის საქმე მოწყობილი სვედეთში: იქაური საზოგადოებანი ხარბად მისდევენ მრგებას და ეს ძირეულად. გარდა ამისა, ნორვეგიაში ქალაქების და სოფლების საზოგადოებებს მინიჭებული აქვთ უფლება სრულებითაც აღკრძალონ ხოლმე არყეულის სყიდვა თავიანთში. თუმცა სვედეთშიაც არსებობს ეს კანონი, მაგრამ იმავე დროს იქ კანონი ამბობს ამასაც: „იმ შემთხვევაში, როდესაც ამას განსაკუთრებული შემთხვევა მოითხოვს, მთავრობას აქვს უფლება უარ-ჰყოს აღგილობრივი საზოგადოების აღკრძალვა“. ეს „განსაკუთრებული გარემოებანი“-კი, მთავრობამ თითქმის ყველა ქალაქებში და სოფლებში აღმოაჩინა... ეს არის უმთავრესი მიზეზი, რომ ასე ცოტად შემცირდა არყეული სასმელების ხმარება სვედეთში.

ჩვენი ფიქრით-კი, მხოლოდ საყოველთაო აღკრძალვით შეიძლება ფეხის წინ წადვმა!.. უფრო-კი, მხედველობიდან არ უნდა გაუშვათ საბოლოო მიზანი, რომელსაც ჩვენ ვესწრაფით: ეს მიზანი იმაში-კი არ მდგომარეობს, რომ ერთ-მიერის საეაჭროდ გავხადოთ ესა თუ ის სასმელები, არამედ იმაში, რომ თან-და-თან მოვსპოთ და სულ ძირიანად ამოვაგდოთ ხმარებიდან ყოველნაირი ღვინო და არყეული!..

3) ღვინისა და არყეულის გაბეგრება და გაიფება ახშირებს მსმელობას, ხოლო ეს უკანასკნელი უთხრის ძირს ოჯახის და მთელი ხალხის კეთილ დღეობას.

4) ზემოხსენებულ მოხსენებათა-გამო, საზოგადოებაში მტკიცდება ზომიერების უნებლობის აზრი და ეს-კი კარგი არ არის. შვეიცარიაში, მაგალითად, ყოველ ოჯახში ისმება $2\frac{1}{2}$

ბოთლი ღვინო და არყეული ღლეში და როგორც შემრგო სასმელებს ბავშვებსაც ასმევენ.

5) ხშირად საკმაო იქნება ხოლმე მცირეოდნათ შეზარხოშება, რომ მსმელი, მოკლებული ფიზიკურ გონიერებას, თვის-თა-უნებურად ეარდება გარყვნილების მორევში და ხდება ავად გადამდები სენით, რის გამოც იშხამება და ილახება მთელი მისი სიცოცხლე და კეთილ-ღლეობა.

ერთი სიტყვით, ღვინისა და არყეული სასმელების ზომიერად ხმარება, შედის-რა ხალხის ჩვეულებაში, ხშირად გადალახეს ხოლმე მას (ზომიერებას) და მით შხამავს და შეუმჩნეელად მოქმედებს ხალხის სხეულურად და ზნეობრივად გადაშენებაზე. ღვინისა და არყეულის. საწინააღმდეგო ბრძოლის ისტორია გვიმტკიცებს ფაქტებით, რომ ყოველი ცდა მეტის დაღევის წინააღმდეგ მიმართული მარად რჩება უნაყოფოდ, და, აი, სწორედ ამან გამოიწვია მოძრაობა სრული უსმელობისა და თავ-დაჰერილობისა, და სადაც-კი სავსებით თუ სხვა სახით იქმნა იგი შემოღებული (ფინდლანდიასა, ნორვეგიასა და შვედეთის შტატებში), ყველგან შესაფერი და ბევრი მხრით საგულისხმო შედეგი გამოიწვია...

III. გაკადვება თუ არა სიამოვნება სრული თავ-დაჰერილობისა-გამო?

მართალი მოხსენებაა, რომ ჯან-მრთელი ხალხი, თავ-დაჰერილობისა-გამო, მოკლებულია უკეთესი ღვინოების გემოვნებას, მაგრამ ამის მაგიერად იმდენს იგებს, რომ ეს დაკლება სხვაფრივ უმეტესად ჯილდოვდება: მათ ერთი მოთხოვნით ნაკლები აქვთ, ენახებათ ფული, სხეულთი შრომის დროს მათ არ აწუხებთ წყურვილი და თავის თავზედაც არაფრისაგან არც ეფიქრებათ და არც ეშინიანთ.

მაგრამ ყველაზე უფრო საყურადღებო აქ ის არის, რომ არა მსმელნი უფრო უკედ ითვისებენ ნამდვილს სიხარულს, იდეალს, სიყვარულს და ყოველ-გეარ მაღალ ზნეობრივ და მშვენიერობისადმი (ესტეტიკურს) სიამოვნებას. დიახ, ბატონებო! არა მსმელნი უფრო ფაქიზნი და ჩქარა მგრძნობელნი ხდებიან; მე გაბედვით ვამტკიცებ, რომ ეს ასეა!..

მე თითონ კარგად ვიცი, რომ, როგორც ზომიერი, ისე უზომოდ მსმელნი დაგვცინიან ჩვენ, როცა ასე ვლაპარაკობთ, მაგრამ ეს იმისგან წარმოსდგება, რომ ყოველი კაცი, რომელიც-კი ღვინოს ჩაუთრევია და ამიტომ მარად მის მეტ თუ ნაკლებ გავლენის ქვეშ იმყოფება, სრული შეგნების პატრონი აღარ არის...

IV. რა შედეგი მოსდევს ღვინოსა და ალკოჰოლის უზომოდ ხმარებას?

განა ამისიც საჭიროა განმეორება?

1) სხეულის სისხრების ძაფების გადაგვარება, გულისა, ფილტვებისა, სტომაქისა, თირკმელებისა, საიდგანაც წარმოსდგება სისუსტე და მოსწრაფებული სიკვდილი გულის სიმსუქნისაგან, ფილტვებისა და თირკმელების განხრწნილებისაგან და წელის მუდმივ წვისაგან, თუმცა სიკვდილის მოწმობებში, მიცვალებულის და მისი ოჯახის მოხატურობით, თითქმის ყოველთვის მალევე ნამდვილს მიზეზს მათი სიკვდილისას. რალაც გაუგებარი წინააღმდეგობისა-გამო ჩვენი საუკუნე უზომოდ ღვინის სმას სთელის რა ღვაწლად, იმავე დროს სათაკილოდ მიაჩნია მისგანვე ავად გახდომა! ძრიელ ხშირად მომასმენია ქება-თა-ქებანი სასაფლაოებზე იმ პირთა შესახებ, რომელნიც მხოლოდ ღვინის უზომოდ ხმარებისაგან დაიხოცნენ და ნამდვილი მიზეზი-კი სიკვდილისა ძრიელ მცირედს ჰქონდა გაგებული...

2) ტვინის გადაჯიშება. ეს ყველაზედ უსაძაგლესი შედეგია ღვინისა და არყეულის ხმარებისა. ვითარცა მკურნალი სულით-აეადმყოფებისა, მე შემიძლიან გელაპარაკოთ თქვენ ამის შესახებ, ჩემი პირადი გამოცდილების ხელმძღვანელობით.

ლოთი კაცი ნელ-ნელა და შეუმჩნეველად ხდება მიუყარებელი, ანჩხლი, უგუნური; ზნეობრივი ალღო უჩლუნგდება, სვინილისი ეძლევა ძილს, ხდება ფლიდი, ცბიერი და უგულისყურო. ერთბაშად კაცში კედება კაცი, ვიდრე შემდეგში, რომელიმე დამაუძღურებელი აეად-მყოფობა (წვლების წვა, უცბად ფეხის მოტეხა ანუ ძალ-ღონის მიხწწევა) არ შეჰყრის მას მომთვრალეობის სახადს. მუდმივი შხამეა ტვინისა უფრო და უფრო ძრიელდება და საქმე იმით თავდება, რომ სწეული თავს იკლავს, ანუ თვითონა კედება, ან კიდეც, გამოუბრუნებლად სუსტდება ჰკუთით და საგიჟეთში ჰლევს სულსა. ამ სენით შეპყრობილს კაცს, ხოლო მაშინ შეუძლიან უშველოს თავს და გადარჩეს, თუ რომ გონს თავის დროზე მოვიდა და დაადგა სრული თავ-დაჰერილობის გზას. რაც შეეხება იმას, თუ რამდენს უსიამოვნებას და უბედურებას დაატეხავს მსმელი კაცი თავისიანებს თავისი ბრიყვობით, უწესო ცხოვრებით, ფლანგობით, გარყენილობით, გადამდები სატკიერებით, უბედური და ხინჩლიანი შეიღების გაჩენით, უკიდურობით და თვისი ოჯახის ზნეობრივი გახრწნილობით,—ეს ხომ ყველამ კარგად ვიცით და განსაკუთრებით იმათ, ვისაც შემთხვევა ჰქონია ამ უბედურების და აოხრების ნახვისა.

ისინი-კი, რომელნიც უკიდურესობამდინ არ მიდიან, რომლების „სულმა იცის ზომიერება“ და რომელნიც ღვინის სმისაგან არიან—ზომიერად რეგვენნი, ზომიერად ზარმაცნი, ზომიერად მატყუარა და დაცემულნი, არ შეიძლება ჩავთვალოთ ნამდვილ ლოთებად, მაგრამ, ეს პირნი, მაინც მუდამ და

ყველგან, შეადგენენ ჩვენი დროის დიახ საჭირ-ბოროტო წყლულისა.

3) ზნეობის სიწამხდრე და ზოგიერთი სსკა მკენებლობა. დუქნებში გდება და ლეინით გალექება იტაცებენ კაცს ოჯახიდან და აგდებენ მას გარყვნილობის მორევში; სული და გონება ეხშობა და იგი ხდება მსუნაგი, თავ-აშვეებული და ჩერჩეტი. აგრეთვე ხშირად ხდება ავად გადამდები სატკივრებით და მით გადასცემს შხამს, როგორც თავის თავს, ისე ცოლს და შვილებს, რომლებიც თავის მხრით გადასცემენ შემდეგ ჩამომავლობათ, თითქოს შურის-ძიებად თავის მამა-პაპათა.

4) ჩამომაკვლობის გადაშენება. რომ ლოთი ხალხის შვილები დაბადებითვე მიდრეკილნი არიან ლოთობისადმი, რომ მათგან ხშირად გამოდიან ბნელიანები, სატკბურიანები, გამოთაყვანებულნი (გადარეულნი), ყრუ-მუნჯნი, პატარ-ტანოვანნი, სუსტ-ძარღვიანნი და სხვ., ეს ხომ ყველამ დიდი ხანია ვიცით...

V. ღვინისა და არყეულის წარმოება შეადგენს ხალხის სიმდიდრის წყაროს, თუ არა?

ღვინისა და არყეულის წარმოება არის საშინელი და ამოუვსებელი უფსკრული, სადაც ინთქმება აუარებელი რიცხვი კაცის ნაშრომისა და მიწის მოსავლისა, არა სასარგებლოდ კაცობრიობისა, არამედ მისდა საზარალოდ და გასალატაკებლად. გამორჩენა მემამულეებისა, მელუდეთა, ღვინის ეაჭართა და მედუქნეთა, გამორჩენა სახელმწიფოებისა, როცა ისინი ხელს უწყობენ მათრობელთა სასმელების ხმარების და წარმოების გაგრძელებასა,—ყველა ეს მხოლოდ ცარიელი მოჩვენებითი (ფიკტიური) გამორჩენაა, მოჩვენებითი სიმდიდრეა, რომლის აღებ-მიცემობის მხარეს მოაქვს წარმოუდგენელი ენება და გალატაკება ხალხისა, მისი ჯან-მრთელობის, კვების და ნივთიერი და ზნეო-

ბრივი სიცოცხლის მხრივ. ჭკუშპარიტად—ჰურის მაგიერ ისევე ჰქა სჯობია ანაჟსა და ღვინოსა!.. ან რა არის ღვინისა და არყეულის წარმოებაში სახარბიელო, როდესაც ნათლათა ეხედავთ ჩვენ, თუ რა განწირულს მდგომარეობაში იმყოფებიან თვალ-უწვდენელი ვენახების პატრონები და ქვეყნები! რით არიან ისინი უკეთ მდგომარეობაში იმათზე, რომელნიც თვით ბუნებისაგან მოკლებულნი არიან ვენახებსა!..¹⁾ ბატონებო! პარის-პირ ამისთანა ფაქტებისა ყოველი მოაზრე კაცი უნდა ჰკვირობდეს მხოლოდ მას, რომ ბრძოლა ღვინის სმის წინააღმდეგ ასე მძიმედ მიდის წინ. უმთავრესად-კი იქიდგან წარმოსდგება ეს, რომ ხალხი ჯერ ისევ ბევრ შემთხვევაში მიაგავს ცხერებს. ბუნგე სწერს:

„უმრავრესი მიზეზი მთვრალობისა არის საქმის გაუსინჯად მიჩვევა და სხისი წაბადვა. პარველი ჰქა ლუდი ჩვენ ისე ცოტათ მოგვწონს, როგორათაც პირველი მოწვევა თამბაქოსი. ხალხი სვამს იმიტომ, რომ სხეებიც სმენ. ხოლო, თუ ერთხელეე მიიჩვია კაცი სმას, შემდეგშიაც მუდამ ეძებს მიზეზს, რომ განაგრძოს სმა. სვამენ, როცა ერთმანერთს შეხედებიან; სვამენ, როცა ერთმანერთს ეთხოვებიან; სვამენ, როცა ჰშიანთ, რომ შიმშილი გააყუჩონ; სვამენ, როცა მადლისად არიან, რომ უფრო მადა მიეცეთ; სვამენ, როცა სცივათ, რომ შეხურდნენ; სვამენ, როცა სცხელათ, რომ გაგრილდნენ; სვამენ, როცა ეძინებათ, რომ გამოფხიზლდნენ; სვამენ, როცა არ ეძინებათ, რომ უფრო დაიძინონ; სვამენ მწუხარებისა-გამო, სვამენ სიხარულისა-გამო; სვამენ, როცა ვინმე დაებადებათ—ნათლობებში; სვამენ, როცა ვინმე მოუკედებათ—ქელეხებში; სვამენ და სვამენ... დიახ, რატომაც არ დალიონ, რომ მიიფიწყონ მოვალეობა და უბედურება!.. მაგრამ უდიდესი უგუნურება აქ იმაშია, რომ ებ-

¹⁾ დამტკიცებულია, რომ ვენახ-მელვინეობის მიმდევარი ხალხი მარად უფრო ღარიბი და ვალებში ჩაფლულია, ვიდრე სხვა ხელობის ხალხი.

რძიან სილატაკეს (შედგეს) და სიმთვრალეს-კი ძალიერებენ (მიზღვს).

დიდი ადგილი უჭირავს აქ დაცინვის შიშსაც. აქ მსმელები მოგვაგონებენ შეგირდებს, რომელნიც შიშობენ მოიქცნენ ისე, როგორც თვითონა ჰსურთ, და იქცევიან ისე, როგორც სხვები უჩვენებენ. რამდენი გამომიტყდა მე ამაში. ასეთია ყველა დიადთა აზრთა და მოქმედებათა ბედი. თითქმის ყოველი გენიოსური ახალ-შემოღება და გამოგონებანი დაცინვით არიან შეგებებულნი. ეს უნდა გვანუგეშებდეს ჩვენ!..

გადავიდეთ ახლა იმაზედ, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ღვინოს სტუდენტების ცხოვრებაში. სამწუხაროდ ვერაფერს სანუგეშოს ვხედავთ ჩვენ აქ. თამამად შემოძლიან ესთქვა, რომ უმთავრეს ნაწილს თავის სულიერ ძალისას უნივერსიტეტების ახალგაზღობა ახშობს ლუდსა, ღვინოსა და სხვა არყეულ სასმელებში. ხუმრობით ძალ-დატანება და მაიმუნური ყოყოჩობა, რომელიც შემოიღო დგავერცელა ნემეცების სტუდენტების ლოთობის ამხანაგობამ, შეადგენენ ჩვენი განათლებული საუკუნის ერთ უსაშინელეს და სამწუხარო მოვლენას. ეს არის დიდად გამოაშკარავებული სულიერი და ნიეთიერი სილატაკე, რომლის მსგავსს და უგუნურს რასმეს ძნელად თუ გამოსძებნიდა უნივერსიტეტების ახალგაზღობა—ეს სულიერი იმედი ხალხისა.

სტუდენტები ხშირად დასცინიან ქალებს პარისულ მოდებზე, —მეც დაუძინებელი მტერი გახლავართ ამ უგემოვნო და შეუყენებელი მადისა მაიმუნური ტანსაცმელის ჩქარ-ჩქარა გამოცვლაზე, რომელსაც, თითქმის რომ ის ერთობა აქვს ღვინოსა და არყეულის ხმარების ჩვეულებასთან, რომ ერთიცა და მეორეც სხვა-და-სხვა ჩარჩების ჯიბეების გასაღებად არიან უფრო დანიშნულნი. ახლა, რამდენად უფრო უგუნური და საზიზღარია სტუდენტური მოდა მთვრალობისა? აი ამას ეძახიან სტუ-

დენტების ძმობას, მეგობრობას, ურთ-ერთისათვის თაე-დადებ-
ას! ღიახ, საოცარი ძმობაა ენის ბლუკუნით, აქეთ-იქით მი-
წყვეტ-მოწყვეტით, ჩხუბით, რწყევანთხევით და თავის-ტკივი-
ლით,—ძმობა, რომელშიაც ღიდი გამოჩერჩეტება გენიოსობად
მიაჩნიათ, ბოღიშს ხდილობენ და აღტაცებაში მოდიან ყოველი-
ვე სიწამხდრითა და ძაღლ-ლორობითა!..

მე პირველი მზათა ვარ აღტაცებაში მოვიდე და ეაქო-ვა-
დიდო სტუდენტების ერთობის მოყვარეობა, მაგრამ, განა ამა-
ვე ძმობათ არ შეუძლიანთ უგამფიცხებელ სასმელოდ მისდიონ
იმ გვარივე სიმარლით თავის საწადელს, აღძრან მისწრაფება სი-
მშენიერისა და კარგისადმი, იზრუნონ სულიერი და სხეულითი
განვითარებისათვის! რომ მეტი ფხიზელი იყოს სტუდენტობა,
განა არ შეუძლიან დააფუძნოს წრეები ჯან-მოვარჯიშობისა,
მომღერლებისა, ხლოვნებისა, სოციალური კითხვების შემ-
მუშავებელთა, სახალხო განათლებისა, სამეცნიერო, სალიტე-
რატურო, მუსიკალური და სხვ. რა აღგილი აქვს ყველა ამ კე-
თილშობილურ მისწრაფებასთან, რომელნიც ამაღლებენ უნი-
ვერსიტეტის ახალგაზდობას და შევლიან მას განვითარებაში, ღიახ,
რა აღგილი აქვს-მეთქი მასთან, ამ საცოდავს, ბევრისთვის წერა-
საეით მიჩემებულს მორევს ღვინისას, სიმთვრალისას, გადარევი-
სას, რომელიც ლახავს და აუძლოურებს ყოველსავე სიცხოვლეს,
აბრიყვებს, აწუწუებს, აუგუნურებს ხალხს და ნთქავს ყოველსა-
ვე იდეალურს მისწრაფებას!

ერთად ერთი საშუალება, ბატონებო, რომ თავი დავალ-
წიოთ ამ მზნედავ მორევს არის: სიფხიზლის წრეების დაარსება,
რომელნიც გამოეკიდებიან ზემოხსენებულ წადილს და ეაქო-კა-
ცურად გაუშკლავდებიან თაე-დაუჭერავებს. რომ ესთქვათ ეხ-
ლავე—ეინ გაიმარჯვებს—ძნელია, მაგრამ, იმას-კი გეტყვი, ზა-
ტონებო, რომ გამარჯვება იმათ დაჩქებათ, კინც სულთ მადლაი
იქნება, ე. ი. აზრთა მიმდრეკელთ, გულ-წრფელთ, კეთილ-ყოფელთ,

მოსამართლეთ. იქ, სადაც მეცნიერება დაჯანებულია უმეცრებასთან, ზნეობრივი წინსვლა—ზნეობრივ დაცემასთან, კეთილი და სიმშვენიერე—ბოროტებასა და უმსგავსოებასთან, იქ უეჭველად გაქარწყლდება უმეცრება, უზნეობა, ბოროტება და უმზგავსება. ჩვენი იარაღი ძრიელ მარჯვეა და კარგი, ძრიელ მშვენიერი სხეულურად და ზნეობრივად, ასე რომ შემდეგ და შემდეგ უფრო გავიმარჯვებთ...

მაგრამ, ნუ დაივიწყებთ, ბატონებო, რომ ამაღლი მიზანი არ არის. თავ-დაჰერილობა არ უნდა გავიხადოთ კერპად, რომელიც გაგვიწვედეს მზიარულად დროს გატარების მაგიერობას და რომელზედაც ჩვენ გულის-დაცყრიდეთ: თავ-დაჰერა არის მხოლოდ საშუალება განვთავისუფლოდეთ სიწამზდრისაგან და წავემართოთ უფრო მაღალ მიზნისაკენ. ჩვენ სრულიად არ გვწაღიან შევიქნათ დღერემილ მეუღაზნოვებად, არამედ ცხოვრება-მოზარულ და მომქმედ პირებად, რომელთაც ცხოვრებითაც შეუძლიანთ ისარგებლონ და ეაჟ-კაცურადაც იბრძოლონ ჭეშმარიტებისათვის. ჩვენ სრულებითაც არა გვსურს დავზშოთ ბუნებური და საღი ადამიანური მოთხოვნილებანი და სიამოვნებანი: ჩვენ გვინდა მხოლოდ, რომ ყველა ეს დაცული გეკონდეს ადამიანის ზნეობრივ განვითარების ჩარჩოებში, რომელიც თავის მზრით უსათუოდ ნათლად დამყარებული უნდა იყვეს ჰიგიენაზე¹⁾),—გვსურს დაუმორჩილოთ ეს სიამოვნებანი ზნეობრივს და მშვენიერების მიზნებს, რომელნიც თავს დასტრიალებენ ნათლად შეგნებულ ადამიანის და ზაღზის კეთილ-დღეობას...

ზემოთ მე უკვე მქონდა მოხსენებული კაცთა ერთ უმთავრეს ამაღორძინებელზე—სიყვარულზე. გთხოვთ ნება მიბოძოთ რამდენიმე სიტყვა მოგახსენოთ ამაზედაც.

¹⁾ ჰიგიენა არის მეცნიერება ჯან-მრთელობის დაცვაზე.

დაბალ პირუტყვებში არის მხოლოდ სქესებური მიდრეკილება, სიყვარული-კი არ არის. ცოტა უფრო სრული აგებულობის პირუტყვებში ჩვენ ვხედავთ, რომ მამალნი იცავენ დედლებს და გვჩვენებენ მათ მითვისებას; ერთში ვხედავთ დედისებურს სიყვარულს, მეორეში—მამისებურს; აქ იხატება ნიშანი ოჯახობისა. საზოგადო ცხოვრების პირუტყვებში: ჭიანჭველებში, ფუტკრებში და მაიფნებში ჩვენ ვხედავთ, რომ კკაძო-თათო (ИНДИВИДУМЪ) ერთობას სწირავს ხოლმე თავის თავს და თავის გულის-თქმათ.

კაცს, როგორც არსებას უმაღლესს, სულიერს და საზოგადო ცხოვრებით მცხოვრებს, წინამოსაზრთულივე ჰქონდა (БЫЛО предначертано) განეცითარებინა ოჯახური ცხოვრება და უმაღლესი სიყვარული, ე. ი. განეცითარებინა კერძო პირებში ურთერთის თავ-შეწირვა მეუღლისა, შვილთა და მშობელთათვის, სამშობლოსა, კაცობრიობისა და იდეალური მიზნებისათვის. პირუტყვების და კაცთა ზოგიერთ დაბალ მოდგმების ერთმანერთში აღრევისაგან (СОВОКУПЛЕНІЯ) წარმოსდგა და თან-და-თან უფრო განვითარდა ერთ-ცოლობა, რომელიც უნდა დამყარდეს არა ძალ-დატანებასა და გამოგონილ დადგენილებებზე, არამედ წრფელს სიყვარულზე. სიძნელე და დიადი ძიება (задача) სოციალური მეცნიერებისა იმაში მდგომარეობს, რომ ყველა ხალხის ცხოვრება შეთანხმებულ იქმნას უმაღლეს სოციალურ ინტერესებთან. ეს აკრეც აუცილებელია ჩვენი საზოგადო აგებულობის განვითარებასთან; მაგრამ უმაღლესი საუკეთესო, რომელიც არის საფუძველი კაცთა ნათესაობისა და ოჯახსა, არას გზით და არასოდეს არ შეიძლება მსხვერპლად შეეწიროს განცხრომილებას, ღვინით დროს გატარებას! ეს იქნებოდა უკან სელა, დასრულებულის ხელ-ახლად დაწყობა, ერთმანეთში განუზრჩეველად აღრევის დაბრუნება, პირუტყვების სქესურ მიდრეკილებასთან დაახლოება, კერძო—თვითთვის ხორციელი ვნების

გამარჯვება... ასეთი უკან დახევა არამც თუ უცნაური რამ იქმნებოდა, არამედ ყოველად შეუძლებელიც. ამიტომაც აწინდელი მიდრეკილება საზოგადო განახლებისადმი (რეფორმებისადმი) ან უნდა იყოს ზნეობიანი, ე. ი. კარგი, ან არა და, როგორც ბუნების წინააღმდეგი სიმანინჯე, რომელიც გამოგონილია ზე-მოაზრეთაგან (თეორეტიკებისაგან) მსწავსად ყოველ ბინძურ გარყენილებისა და თავ-მოყვარეობის გრძნობათა მეტ-მეტობისა, — დაიღუპება და იქნება შეცვლილი სხვა უკეთესით... მოგაგონებთ აგრეთვე გამოჩენილ ცრუ-მეთავისუფლეთა¹⁾ და საამქვეყნო მენიფთიერთა²⁾ სკოლას, აგრეთვე გარყენილ განმახლებელთა³⁾ და გუროების (романовъ) მწერლებსა, და იმ შეუგნებელ და შეგნებულ მატყუარებს, რომელნიც მისაღწევად თვისთა მიზანთა ცდილობენ ჩამოაგდონ ხალხში შუოთი, თავ-მოყვარეობა, განცხრომა-სიამოვნება და შეაზიზღონ მას სიყვარულის მაღალი სახიერებანი.

ამ გვარ საამქვეყნო სწავლების მოსასპობად, რადგან იგი ყოველ იდეალურ მისწრაფებას ამაოებად აცხადებს, საკმარისია მისგანვე გამოწვეული და შექმნილი გახრწნილება. სადღეხეალიო სიამოვნების გამოსაწვევად მას არ გააჩნია შემდეგი დღეების მწუხარება-უბედურება. მაგრამ გაცრუებული სიყვარული, გაცრუებული იმედები, ღვინოში ჩახრჩობა და გაღამებუ-შესაყარა სატკივარნი ერთმანერთს კრილუბიან, რომ უფრო ნათლად დაამტკიცონ მათი ამაოება და უღონობა. აბა ნახეთ ეს მასხარა ბინძურე-

¹⁾ მეთავისუფლე — თავისუფლების მოყვარე, ხალხისათვის თავისუფლების მნდომი (либералъ).

²⁾ მენიფთერე — მიმდევარი იმ სწავლისა, რომ ბუნების ყოველი მოვლენა სწარმოებს თვით ნივთთა ძალითა და არა უზენაესისა (материалистъ).

³⁾ განმახლებელი — ცვლილებათა შემომღები (реформаторъ).

ბი 20—30 წლის შემდეგ, როდესაც შორდებიან ისინი წუთ-სოფელს ზნეობრივად და ხორციელად მოშლილნი, ყოველგვარ სიყვარულისაგან მოტყუებულნი, დაჯილდოვებულნი ზნეობრივად და ხორციელად დამახინჯებული ჩამომავლობით, აღესილნი ბოროტი და უსუსური სურვილებით! განა შეიძლება ეიფიქროთ, რომ მომავალი მათ დარჩეს? „შეიძლება მოხდეს კიდეც!“—მეტყვით თქვენ. მაგრამ, ბატონებო! უწინ იყო ჩამომავლობითი დიდ-გვაროვნობა (პრისტოკრატია). ნიეთიერი განვითარებისა-გამო, რომელიც დაეტყო ღღეს კაცობრიობას ზედი-ზედ ათას-გვარი გამოგონებითა და მრეწველობით სარგებლობის შეძენით,—ეს უწინდელი დიდ-გვაროვნობა გადაახლდა დიდ-გვაროვნებად ფულისა, დიდ-გვაროვნებად სიმდიდრისა, განცხრომისა (ბომონისა). მიუხედავად თვისი გარეგნული ბრწყინვისა და მოჩვენებული ძალისა იგი ღღესაც იტანჯება მრავალგვარი სატკივრებით—სისუსტით, სიაზიზით და გადაშენებით. ამისი მიზეზი-კი ორია: განცხრომა და უზნეობა.

დიდ-გვაროვნობა მომაკდისა არის გვაროვნობა სულოკნობისა და თქვენც, ახალგაზდებო, წარმოადგენთ იმ ძალას კაცობრიობისას, რომლისაგანაც უნდა იგი აღორძინდეს და აღორძინდება კიდეც, იმისთვის, რომ შეუძლებელია კიფიქროთ, კითომც გვაროვნობას ფულისას გამოსცვლიდეს ბრეეობა და უტკუობა! მაგრამ გახსოვდეთ ესეცა: ჩვენით შეუძლებელია სულის დაყოფა ჭკუასა, გულსა, ნებასა და სეინილისზე. მსოფლად თანაბრად (ჰარმონიულად) განვითარებულს გონებით მოქმედებას ეკუთვნის მომაკალი, რადგანაც სასაცილო იქნება დავაყაროთ საზოგადო ძლიერება და მომავალი თაე-მოყვარულ და გონება-ანგარიშულ პიროვნებეზე. ეს არის მოზმანებული ბოდვა მჩატე მენიეთერეთა, რომელთაც არა გაეგებათ-რა სულის-მეტყველებისა (ფსიხოლოგიისა). თუ არ გვექნება ზნეობრივი წარმოდგენანი და მოთხოვნილებანი, სეინილისი, გული, ნამდვილი სიყვარული, თაე-შემ-

წირველობის უნარი, თუ უმაღლეს სასულიერო მისწრაფებათ არ დაუმორჩილეთ ბუნებითი ქვენა მოთხოვნილება-მიდრეკილებანი, მარტო რომელთაც შეუძლიანთ ჩვენ და ჩვენ შვილებს მოგვანიჭონ საღი განვითარება, — შეუძლებელია უამათოდ რომელიმე საზოგადოებური ცვლილებანი (სოციალური რეფორმები), შეუძლებელია რაიმე გვარი ბედნიერება!..

განა-ლა კიდევ საჭიროა გაჩენათ და აგიწერათ საზოგადო ზნეობრივი სურათები, რომ ისევ ის დავამტკიცოთ, თუ როგორი ახლო კავშირი აქვთ ერთმანეთში საზოგადო-ზნეობრივ კითხვებს ღვინისა და სხვა არყეულის ხმარებასთან? ღვინო, რომელიც ხოლო ერთი წუთით აღაფრთოვანებს ჩვენს სულიერს მოქმედებას, რათა შემდეგში თვითვე დახშოს იგი, რომელიც ყველაზე უწინ ჩვენ მაღალ ზნეობით გრძნობებს, აზრებს, და ნებას აჩლუნგებს ტვინის შეუმჩნეველად მოშხამვით, რომელიც ჩვენ უფრო გვაძნეობს-გვაბრძოლებს, ვიდრე ვართ, რომელიც, გარდა ამისა ჩასახისათნავე ანიორწყლებს და ამახინჯებს ჩვენს შემდეგს თაობას, ღვიინო — ეს ხომ უწყალო მტერია კაცთა ნათესაეის მომავლისა! ჩვენ სრული ძალ-ღონით უნდა შევეცადოთ მის ამოგდებას და არც დავცხრეთ, ვიდრე სამუდამოთ და გარდაწყვეტით არ ჩაუძახებთ მას კიმიურს სამზვარეულოში (ლაბორატორიაში) და აფთიაქებში, სადაც მორთვისთან და მისთანებთან ერთად იგი მიეწერება სხვა დანარჩენ შხამებს!..

ღვინო, გადამხული კერპთ-თაყვანის-მცემლობის ოქროს ზეარაკთან, შეადგენს მეცხრამეტე საუკუნის ნამდვილს სატანას. ღმერთმა ინებოს, რომ მეოცე საუკუნეს ამოეგდოს ერთიცა და მეორეცა!.. აბა მაშინ გაიწევეს ჩვენი ხალხი და კაცობრიობა შესაგებებლად ახლისა და უფრო ბედნიერისა მომავლისა!

ამის განსახორციელებლად-კი, ბატონებო, აუცილებლად საჭიროა ყველა შეგნებული ჩვენთაგანის დახმარება. ჩვენსკენ იყავით, ბატონებო, ნუ წახვალთ ჩვენ წინააღმდეგ!..

ამიტომაც, მე ამას წინად, შემოვიარე რა წორეგია, მიხაროდა, როცა ვუცქეროდი მხიარულს, ფხიზელს, პატიოსან სოფლის მცხოვრებთ, რომლის მსგავსი მე ჯერაც არ მინახავს და რომელიც მხიარულად და წყნარად უკრავს და მღერის უქმე ღლეგებში, არა ისე, როგორც, სამწუხაროდ, ჩვენში იციან, რომ ქუჩები ჩეგვენი და მთერალი ხალხით გაიჭედება და გავლაც-კი გეშინიან მათ შორის? განა ყველა განათლებული და ზნეობიანი პირის წმინდა მოვალეობას არ შეადგენს იბრძოლოს ჩვენთან ერთად? ნუ თუ იქამდისინ უნდა მივიყვანოთ საქმე, რომ უბრალო ხალხმა დაგვარცხინოს და წაგვასწროს თვისი თავდაჭერილობით?

ვათავებ ჩემ სიტყვას დაბეჯითებითი მოწოდებით, დაბეჯითებითი თხოვნის მიმართებით ყველა მამა-ღედაკაცთაღმი, უფრო-კი ცოდნის მაშეაღთ და, ყველაზედ წინ, აქიმთა მიმართ: მოიფიქრეთ და, უპირველეს ყოველთა, მეცნიერულად შეისწავლეთ ფხიზლობის ვითარებანი, მის მაგიერ, რომ შეშლილ მობრჭხელუბად (ფანატიკოსებად) გვაღიარებდეთ. სხვა არა იყოასრა, ერთხელ მაინც სცადეთ თვით თქვენ თავზე, თუ სხვებზე არა, რა შედეგი მოსდევს სრულ თავდაჭერილობას სმაში ანუ ხოლო ზომიერად ხმარებას ღვინისას! მე მგონია, რომ ასეთი დიადი საზოგადო საკითხი ღირს მაგ პატარა შრომად...

დასასასრული.

შ ე ნ ი შ გ ნ ა.

წაიკითხავს ამ წიგნს ქართველი და გაკვირვებით იკითხავს: ესთქვათ რომ თავი დავანებეთ ყველამ ღვინისა და არყის სმას; რა უყოთ ამოდენა ტურფა ვენახებს, სადაც მთელი საუკუნოე-

ბის განპაველობაში ჩაღვრილა სისხლი და ოფლი ჩვენ მამა-პა-
პათა?! ნუ თუ ყველა ეს, ერთი რალაცა მოარული აზრისა-გამო,
უნდა ერთ დღეს გადავკრათ და ზამთარში ბუხარში საწვავად
ეიხმართ? არა, ბატონებო! სრულიად საჭირო არ არის ასეთი,
წრეს გადასული, გატაცება. პირიქით, არა თუ უნდა გადავკრათ
და საუკუნოდ ძირიანად ამოვაგდოთ ჩვენი ტურფა ზერები და
ვენახები, არამედ უფრო კარგად უნდა მოეუაროთ მათ, მაგრამ
ლეიროსა და არაყს-კი ნულარ გავაკეთებთ, შხამს და მაცდურს
ნულარ განუმზადებთ ჩვენსავე ძმათ. ბევრი ჩიჩინი არაღის უნდა,
რომ რამდენათაც მეტი სასარგებლო საგნები აქვს რომელიმე
ხალხს *), რამდენადაც მეტი საკვები აქვს ხალხს, იმდენად უფ-
რო მეტს კეთილ-დღეობაშია ეს ხალხი, რადგანაც კვება და სა-
ზრდო სხეულისა ერთი უპირველესი წყაროთაგანია წესი-
ერი სიცოცხლისა. თუ ეს ასეა, ავიღოთ ჩვენც და, იმის
მაგიერ, რომ ყველასათვის დიდად მანებელი სასმელები ვაკე-
თოთ, პირიქით, გავაკეთოთ ყველასათვის ფრიად გემოვანი და
მარგებელი მასაზრდოებელი საგნები და ხილი. ამით ჩვენ გაუ-
ჩენთ ბავშვებს და ყმაწვილებს, რომელნიც მარად უმეტესობას
შეადგენენ ყველა ხალხებში, ერთ უმწვენიერეს საკვებს და
ხილს. თუ დღეს ხშირად ისე გაიპარებიან ხოლმე მთელი თვე-
ები, რომ ჩვენი შვილები გემოთიც ვერა ნახავენ ხილსა, სულ
სხვა იქნება მაშინ: სიმრავლე ხილისა ნებას მოგვცემს უფრო
ხშირად ეასიამოვნოთ ჩვენი მოზარდი თაობა მათი აგებულო-
ბისათვის ასე საჭირო საკვებით. გულზე ხელი დავიდოთ და გა-
ეიხსენოთ ის აღტაცება და სიხარული, როდესაც საიდანმე ერ-
თი პარკუჭანა ჩურჩხელა ანუ ჩამიჩი მიგვიღია! ჩვენ-კი ისე ვართ
გაწუწკებულნი და ღვინით დამთვრალნი, რომ ორიოდ ჩაფს

*) ამაზედ ხომ ჩვენ-მიერ გამოცემულ ადამ სმიტის წიგნშიაც წაიკი-
თხავდით, „შრომა, სიმდიდრე და ფული“. ფასი 15 კ. გაგზავნით. ი. რ.

ტკბილსაც ვერ ვიმეტებთ ხოლმე საჭირო ხილის მოსამზადებლად!..

ნურც იმას იფიქრებს ქართველი, რომ ყურძნის ამ სახით გამოყენება იმდენს შემოსავალს ვერ მისცემს მას, რამდენსაც აძლევს იგი ღვინისა და არყის სახით. უსაფუძვლო აზრია: კარგად მოაწყეთ ეს საქმეც და ღარწმუნდებით, რომ მოხსენებულ ნაწარმოებსაც ისეთივე გასავალი ექნება, როგორც ღვინოსა და არაყს აქვს და ქვეყანასაც შხამის მაგიერ სასარგებლო სანოვაგს მოუშალებთ.

აყვავდება მაშინ ჩვენი ხილნარობაც: თხილი, კაკალი, ნუში, მსხალი, ვაშლი და მისთანები გახდება აუცილებელი სამკაული ჩვენი ყველა კარ-მიდამოსი, რადგანაც ნაყოფი მათი საჭირო იქნება ყურძნიდამ ნაწარმოების მოსამზადებლად და აღარც მარტო ვენახს იქნება მიჩერებული ჩვენი კაცი. მიიღეთ მხედველობაში ის გარემოებაც, რომ ჩვენში ძნელად მოიპოვება ოჯახი, რომ წელიწადში რამდენიმე ათი და ოცი თუმნის ღვინოსა და არაყს არა ხარჯავდეს. თუ ღმერთი შეგვეწია და სრული უსმელობის გზას დავადექით, ეს თუმნიანები ჩვენ სახლში დაგერჩება და შეგვეძლება ისევ ოჯახის კეთილ-დღეობაზე და ანუ მის უკეთეს კვებაზე მოვიხმაროთ. არც ის იქნება ურავო, რომ ყურძნის ამ გვარად მოხმარება გაუჩენს ჩვენს დედა-კაცებს და ქალებს სწორედ მათთვის ზედ-გამოჭრილ საშინაო საქმეს და მამა-კაცებს-კი მისცემს შეძლებას სხვა უფრო რთულ და მძიმე საქმეს მოახმარონ თავიანთი ძალ-ღონე... დასასრულ, ვსთხოვ ყველას, ვინც-კი ამ წიგნის გავლენის ქვეშ, დროებით ანუ სამუდამოთ, ხელს აიღებს ღვინისა და არყეულის სმაზე, ანუ, ვინც ნათქვამის მსგავსად ეცდება მოაწყოს თავისი ევნახის და ხილნარის წარმოება, — ყველა ეს, მოკლე წერილით გვაცნობონ ხოლმე ჩვენ, რისთვისაც დიდად მადლიერნი დავრჩებით... ჩვენი აღრესი: თბილისი, ივანე პავლეს-ძე როსტომაშვილს.

ი. რ.